

μναστικής. Ή κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐν παντελεῖ
ἀτονίᾳ διατελοῦσα γερμανικὴ ἔθνικότης ἀνεζωγονήθη ὑπὸ τὸ
σφρῆγος τῆς σοβαρᾶς παιδεύσεως τοῦ Γιάν, δτε δὲ μετὰ τὴν πλή-
ρωσιν τῶν ἔθνικῶν πόθιων ἀηρίων τῶν τελευταίων γερμανικῶν νι-
κῶν ἀπέδιδεν αὐτὰς εἰς τὸν μέγαν τῆς γυμναστικῆς παιδεύσεως
διοργανωτήν, ἔξεδηλου ιστορικὴν ἀλήθειαν. Ό νικηφόρος στρα-
τάρχης ἐμαρτύρει ἐξ ὀνόματος τῆς Γερμανίας τὴν ἔθνικὴν αὐτῆς
εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, δστι; ἀπὸ δεκαετηρίδων
ἡδη διατελεῖ τὸ εἶδωλον τῆς γερμανικῆς νεότητος, ὁ ὀημιουργή-
σας τὸ γυμναστικὸν σύστημα τῶν νεωτέρων χρόνων, παραδεκτὸν
γενόμενον σήμερον παρ' ἀπάντων τῶν ἐλευθέρων λαῶν τῆς Εὐρώ-
πης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, τοσοῦτον δὲ συντελέσαν εἰς τὴν φυσικὴν
αὐτῶν καὶ ἡθικὴν ἐπίρρωσιν.

(Ἐπεται τὸ τέλος).

ΜΕΛΕΤΗ

ΠΕΡΙ

ΟΡΙΓΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

(Ορα προηγ. φυλλ. σελ. 97).

Ἐξηγητικὰ δὲ συγγράμματα τοῦ Ὁριγένους εἰς τὴν Ἀγίαν
Σραφὴν είναι: 1) τὰ σχόλια (ex erpta), 2) αἱ ὁμιλίαι (homeliaticum
genus) καὶ 3) οἱ τόμοι αὐτοῦ (volumina), ὡς ἀναφέρει
ὁ Περώνυμος, λέγων «ut scias Origenis opuscula in omnem
Scripturam esse triplicia. Primum ejus opus excerpta, quae
Graece σχόλια nuncupantur, in quibus ea, quae sibi videban-
tur obscura atque habere aliquid difficultatis, summatim bre-
viterque perstrinxit. Secundum homeliaticum genus, de quo
et praesens interpretatio ejus est. Tertium quod ipse inscripsit

τόμους, nos *volumina* possumus nuncupare, in quo opere tota ingenii sui vela spirantibus ventis dedit, et recedens a terra in medium pelagus aufugit¹.

1) Τὰ σχόλια (excerpta), δι' ὧν ὁ Ὁριγένης ἔξηγετο ἐν δλίγαις λέξεσι τὰ ἀσαφῆ καὶ δύσκολα χωρία τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ταῦτα δὲ εἴτε ἐδημοσίευεν ἴδιαιτέρως, εἴτε κατέγραφεν ἐν τῷ περιθωρίῳ τῶν χειρογράφων τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ώς τὸ πάλαι ἔθος ἦτο. Οὕτω λ. χ. ἐδημοσίευσε τὰ εἰς τοὺς Ψαλμοὺς σχόλια ἐν ἐγχειρίῳ, ώς δεικνύει τὸ ἀκόλουθον χωρίον: «Proxime cum Origenis Psalterium, quod Enchiridion ille (sc. Origenis) vocabat, strictis et necessariis interpretationibus annotatum, in commune legeremus, simul uterque deprehendimus nonulla eum vel perstrinxisse leviter, vel intacta penitus reliquisse². Τὸ ἐγχειρίδιον τοῦτο ἀπωλέσθη. Τὰ δὲ εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου σχόλια παρενεῖρεν ἐν τῷ δεκάτῳ βιβλίῳ τοῦ ἀπολεσθέντος συγγράμματός του «στρωματεῖς», ώς ἀναφέρει ὁ Ἱερώνυμος λέγων: «Origenis decimum Stromatum suorum librum commatico super explanatione eius (epistolae ad Galat) sermone complevit». ³ Πλήθος δὲ τοιούτων, ἀναφερομένων εἰς τὰ διάφορα τῆς Ἀγίας Γραφῆς βιβλία σχολίων ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ὁριγένους, διεσώθη ἐλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ εἰς ἡμᾶς, ὡν τὰ πλεῖστα δὲν φαίνονται γνήσια.

2) Αἱ ὁμιλίαι (homeliaticum genus) ὡν τινὲς μὲν ἐλληνιστὶ, αἱ πλεῖσται δὲ λατινιστὶ, διεσώθησαν εἰς ἡμᾶς, μετενεγθεῖ-

¹⁾ Ἱερώνυμος Prologus suaes interpret. Homil. Origen. in Jeremiam et Ezechielem ὅρα τὰ ἔργα τοῦ Ὁριγένους τόμ. Γ'. 354 πρᾶλ. καὶ Ῥουφίνον Invect. in Hieronym II. 426.

²⁾ Τὸ χωρίον τοῦτο ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν οὐχὶ πρὸ τοῦ Βου αἰῶνος ἀκμασάντων συγγραφέων τοῦ Breviarii in Pralmos ὅρα τὰ ἔργα τοῦ Ἱερωνύμου τόμ. II. 124.

³⁾ Ἱερώνυμος Prologus comm. in epist. ad Galatas.

σαι ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ τῶν λατίνων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων Ἱερωνύμου καὶ Ρουφίνου. Οὗτοι δὲ ἔχομεν:

<i>Λατινιστὶ</i>	όμιλίας	16	(I—XVI)	εἰς τὸ Λευτικόν.
»	»	28	(I—XXVIII)	εἰς τοὺς Ἀριθμούς.
»	»	26	(I—XXVI)	εἰς τὸν Ἰησοῦν Ναυῆ.
»	»	9	(I—IX)	εἰς τοὺς Κριτάς.
»	»	39	(I—XXXIX)	εἰς τὸν Λουκᾶν μετά τινων τεμαχίων ἐλληνιστί.
τεμάχια		όμιλιῶν		εἰς τὴν Α'. Βασιλειῶν.
»	»		»	εἰς τὸν Ἡσαίαν.
»	»		»	εἰς τὸ Ἄσμα τῶν Ἄσμάτων.
»	»		»	εἰς τὰς ἐπιστολὰς πρὸς Γαλάτας, πρὸς Κολοσσαῖς, πρὸς Θεσσαλονικεῖς, πρὸς Τίτον, πρὸς Φιλήμονα.
<i>E.I.ηριστὶ</i>	όμιλίας	19		εἰς τὸν Ἱερεμίαν καὶ ὄμιλίαν 39 μετά τινων ὄμιλιῶν λατινιστὶ (XX, XXI).
»	τεμάχια	όμιλιῶν		εἰς τὸ Δευτεροόμιον.
»	»	»		εἰς τὸν Ἰώβ.
»	»	»		εἰς τὰς παροιμίας τοῦ Σολομῶντος.
»	»	»		εἰς τοὺς Ψαλμοὺς μετά τινων τεμαχίων λατινιστί.
»	»	»		εἰς τὸν Ἰεζεκιὴλ μετά τινων τεμαχίων λατινιστί.

3) Οἱ τόμοι (volumina), οἵτινες οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐξηγητικὰ ὑπομνήματα εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, τὰ διποτία ὁ Ὁριγένης ἥρξατο συγγράψων, καθ' ἣν ἐποχὴν διετέλει διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατηχητικῆς σχολῆς καὶ ἵτο μεμυημένος τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα.¹⁾ Καὶ ἐκ τῶν τόμων συνέγραψεν ὁ Ὁριγένης

¹⁾ Τοῦτο πληροφορούμεθα ἐκ τοῦ Ιστορικοῦ Εὐσεβίου, λέγοντος, ὅτι

πρῶτον τοὺς τόμους εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου, ὃν τοὺς πέντε πρώτους τόμους ἀποπερατώσας, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ¹⁾ ἤρξατο συγγράφων τὸν ἔκτον, ὃν ἡναγκάσθη νὰ διαχέψῃ, διότι ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀλεξανδρείας εἰς Καισαρείαν ἐνθα ἐκ νέου ἐπεξειργάσθη αὐτόν.²⁾ Ἐν συνόλῳ συνέγραψε τόμους εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου πλέον τῶν 32,³⁾ ὃν μόνον 22 εἶδεν ὁ ιστορικὸς Εὐσέβιος.⁴⁾ Ἐκ τούτων σώζονται σήμερον ἐν τῷ ἀρχικῷ ἐλληνικῷ κειμένῳ οἱ ἀκόλουθοι τόμοι, 1, 2, 6, 10, 13, 19, 20, 28 καὶ 32 καὶ τινα τεμάχια ἐκ τῶν τόμων 4 καὶ 5ου. Ἐπίσης συνέγραψεν 25 τόμους εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον⁵⁾ καὶ τόμους εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, συνισταμένους ἐξ 20 βιβλίων, τὰ δποῖα ὁ Ρουφῖνος συνέπτυξεν εἰς 10 βιβλία.⁶⁾

Ο Ὁριγένης συνέγραψε τόμους καὶ εἰς τὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως, δι' ὃν ἥρμήνευε τὰ τέσσαρα πρῶτα κεφάλαια αὐτῆς⁷⁾

ὁ Ὁριγένης εἰσῆγε τοὺς νέους «ὑπομνηματιζόμενός τε καὶ θεωρῶν εἰς ἔκαστα (τῶν παρὰ τοῖς φιλοσόφοις)». ὅρα ἐκκλ. ιστορ. 5'. 18.

1) Αὐτόθι 5'. 24.

2) Ὁριγένης τόμος 5'. 101 εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου πρᾶλ. καὶ τόμ. Α'. 4.

3) Ρουφῖνος *invect. II. advers Hieronym. καὶ Heronym. Praef. in Orig. Homil. in Luc.*

4) Εὐσέβιος ἐκκλ. ιστορ. 5'. 24.

5) Αὐτόθι 5'. 36.. Ἐπίσης ὁ Ἰερώνυμος ἐν τῷ προλόγῳ *in Orig. Homil. in Evangelium Lucae* λέγει· «ut viginti quinque tomos illius in Matthaeum, et quinque alios in Lucam, et triginta duos in Ioannem».

6) Ο Κασσιόδωρος λέγει εἰς τὸ *instit. divin c. 8* «Origenes epistolam ad Romanos viginti libris Graeco sermone declaravit, quos tamen supra dictus Ruffinus in decem libros redigens, adhuc copiose transtulit in latinum.

7) Ὁριγένης κατὰ Κέλσου βιβλ. 5'. κεφ. 49.

καὶ οἵτινες κατὰ μὲν τὸν ιστορικὸν Εὐσέβιον ἥσαν 12,¹⁾ κατὰ δὲ τὸν Ἱερώνυμον καὶ Ῥουφίνον 13.²⁾ Τούτων δὲ τεμάχια μόνον σώζονται. Συνέγραψε τόμους καὶ εἰς τοὺς θρήνους, ὃν μόνον 5 ὁ Εὐσέβιος εἶδε³⁾; καὶ ὃν λείψαντα τινα σώζονται, καὶ εἰς τοὺς 25 πρώτους ψαλμούς τοῦ προφήτου Δαβίδ, ὃν τεμάχια τινα σώζονται. Ἐν δὲ τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ πρώτου ψαλμοῦ ἐποιήσατο ἔκθεσιν καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παρ' Ἑβραίοις βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.⁴⁾ Ἐκτὸς δὲ τῶν εἰς τὰ εἰρημένα βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς τόμων συνέγραψεν ὁ Ὁριγένης καὶ εἰς ἄλλα αὐτῆς βιβλία τόμους, οἱ διοῖοι ἀπωλέσθησαν.

Β'.

ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ

Πάντα τὰ συγγράμματα τοῦ Ὁριγένους, τὰ ἔχοντα δογματικὸν χαρακτῆρα, ἀπωλέσθησαν πλὴν τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ «περὶ ἀρχῶν» δπερ Ῥουφίνος διέσωσε λατινιστὶ ἐν ἐλευθέρᾳ μεταφράσει. Ἐν τοῖς ἀπολεσθεῖσι δὲ συγγράμμασι καταριθμοῦνται δύο βιβλία περὶ Ἀναστάσεως, ὃν τεμάχια ἐσώθησαν ἐν μέρει μὲν ἐν τῇ ἀπολογίᾳ τοῦ μάρτυρος Παμφίλου;⁵⁾ ἐν μέρει δὲ παρὰ τῷ Φωτίῳ

1) Εὐσέβιος ἐκκλ. ιστορ. 5'. 24.

2) Ἱερώνυμος epist. ad Damas. Τομ. II. καὶ Ῥουφίνος advers. Hieronym, ὅρα ἔργα Ἱερωνύμου τόμος IV. 430.

3) Εὐσέβιος ἐκκλ. ιστορ. 5'. 24.

4) Αὐτόθι 5'. 24 καὶ 25.

5) Ὁ μάρτυς Πάμφιλος καὶ ὁ ιστορικὸς Εὐσέβιος συνέταξαν ἀτολογίαν ὑπὲρ τοῦ Ὁριγένους συνισταμένην ἐκ βιβλίων ἔξ. Ταύτης δὲ σώζεται τὸ πρῶτον βιβλίον ἐν τῇ λατινικῇ μεταφράσει τοῦ Ῥουφίνου, τὰ δὲ ἄλλα ἀπωλέσθησαν. Περὶ τοῦ δικσωθέντος βιβλίου ὅρα τὴν ἐλληνικὴν πατρολογίαν τοῦ Migne τόμ. 10 πρβλ. καὶ Εὐσέβιον ἐκκλ. ιστορ 5'. 33. Ὁ δὲ Φωτιος ἐν κώδ. 118 λέγει. «Ἀνεγνώσθη Παμφίλου τοῦ

καὶ Ἐπιφανίῳ.¹⁾ Ὁ Ὁριγένης συνέγραψε τὸ σύγγραμμα τοῦτο, πρὸν γράψῃ τὸ «περὶ ἀρχῶν» σύγγραμμά του, ἐν τῷ ὅποιώ μνημονεύει ἔκείνου, ώς ἔξῆς· «in aliis quidem libris quos de resurrectione scripsimus»²⁾ Άλλο δὲ ἀπολεσθὲν δογματικὸν σύγγραμμα τοῦ Ὁριγένους εἶναι «οἱ στρωματεῖς» συνιστάμενον ἐκ 10 βιβλίων, τὸ ὄποιον συνέγραψε μιμούμενος τὸν Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρεῖα καὶ ἐν τῷ ὅποιώ παρέβαλε τὰς διδασκαλίας τῶν χριστιανῶν καὶ φιλοσόφων πρὸς ἀλλήλας καὶ ἔζητει νὰ ἐπικυρώσῃ πάντα τὰ δόγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἐκ τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους, Νουμηνίου καὶ Κορνούτου, ώς ἀναφέρει ὁ ἱερὸς Ἱερώνυμος λέγων· «Hunc (Clementem Alexandrinum) imitatus Origenes scripsit Stromateas Christianorum et philosophorum inter se sententias comparans et omnia nostrae religionis dogmata de Platone et Aristotele, Numenio Cornutoqne confirmans».³⁾

Τὸ δὲ σπουδαιότατον δογματικὸν σύγγραμμα τοῦ Ὁριγένους, ἐφ' ᾧ μέγας ἡγέρθη θόρυβος καὶ μεγάλαι προεκλήθησαν διαμάχαι καὶ συζητήσεις, αἵτινες ἐπὶ ίκανὰ ἔτη ἐνέβαλον εἰς πολὺν τάραχον τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, εἶναι τὸ «περὶ ἀρχῶν», ὃπερ συνέγραψεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.⁴⁾ Ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου τοῦ

μάρτυρος καὶ Εὐσεβίου ὑπὲρ Ὁριγένους. Τόμοι δὲ τὸ βιβλίον 5'. Ὡν οἱ μὲν Ε'. Παμφίλῳ τὸ δεσμωτήριον οίκοι· τι συμπαρόντος Εὐσεβίου ἔξεπονθησαν, ὁ δὲ ἕκτος, ἐπεὶ ὁ μάρτυς ξίφει τοῦ ζῆν ἀπαχθεὶς ἀνέλυσε πρὸς ὃν ἐπόθει θεὸν Εὐσεβίῳ λοιπὸν ἀπαρτίζεται».

1) Φώτιος κώδ. 224. Ἐπιφάνιος αἵρ. 64.

2) Ὁριγένης de principiis lib. II. κεφ. 10 § 1. πρᾶλ καὶ Εὐσέβιον ἔκκλ. ιστορ. 5'. 24.

3) Ἱερώνυμος epist. 84 ad Magn. πρᾶλ. καὶ epistol. 65 ad Pamphilach. et Ocean.

4) Εὐσέβιος ἔκκλ. ιστορ. 5'. 24.

συγγράμματος τούτου τεμάχιά τινα ἐσώθησαν, τὰ πλεῖστα δὲ ἀπωλέσθησαν. Ὁ δὲ Ῥουφίνος κατώρθωσε νὰ διασώσῃ καὶ διασκευάσῃ αὐτὸ ἐν ἐλευθέρᾳ λατινικῇ μεταφράσει ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν de principiis, ἐξ ἣς λαμβάνομεν ἐνταῦθα μόνον τὸ περιεχόμενον, προτιθέμενοι κατωτέρω ἐν τῷ τρίτῳ (III) μέρει νὰ δμιλήσωμεν περὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀπαντωσῶν πλανῶν αὐτοῦ.

Ο Ὡριγένης λέγει ἐν τῇ εἰσαγωγῇ (praefatio) τοῦ συγγράμματος τούτου, δτὶ σκοπὸν ἔχων ν' ἀναπτύξῃ φιλοσοφικῶς τὰς ἀρχὰς τοῦ χριστιανισμοῦ λαμβάνει ὡς βάσιν τῆς φιλοσοφικῆς μελέτης καὶ ἐρεύνης του τὰς διδασκαλίας τῶν Ἀποστόλων. Φρονεῖ δέ, δτὶ δικαιοῦται νὰ ποιήσηται ἐπιστημονικὴν ἀνάπτυξιν τῶν διδασκαλιῶν τούτων, διότι οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἐδίδαξαν πάσας τὰς διδασκαλίας μετὰ πλήρους σαφηνείας, ἀλλὰ μόνον τὰς ἀναγκαίας, ἐπομένως ἀφῆκαν εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα ὀπαδοὺς τῆς ἐπιστήμης ν' ἀναπτύξωσιν αὐτὰς ἐπιστημονικῶς. Διὰ τοῦτο ὠνόμασε τὸ σύγγραμμά του «ἀρχάς», ἐν ᾧ ἐκτίθησιν ἐπιστημονικῶς τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων παραδοθεισῶν διδασκαλιῶν αὐτοῦ¹. Ἐκτὸς δὲ τῆς εἰσαγωγῆς τὸ

¹⁾ Ὡριγένης de Principiis praef. § 3. «Illud audem scire oportet, quoniam sancti Apostoli fidem Christi praedicantes, de quibusdam quidem quaecunque *necessaria* crediderunt, omnibus etiam his qui pigriores erga inquisitionem divinae scientiae videbantur, manifestissime tradiderunt, rationem scilicet assertionis eorum reliquentes ab his inquirendam, qui Spiritus dona excellentia mererentur, et praecipue sermonis, sapientiae et scientiae gratiam per ipsum Spiritum sanctum perceperissent». καὶ ἐν ἄλλῳ χωρίῳ: «Illa sola credenda est veritas, quae in nullo ab ecclesiastica et apostolica discordat traditione». Αὐτόθι § 2.

σύγγραμμα τοῦτο τοῦ Ὀριγένους ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων βιβλίων, ὃν τὸ περιεχόμενον εἶναι τόδε: Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ πραγματεύεται περὶ τοῦ Θεοῦ, ὃν περιγράφει ὡς πνεῦμα, φῶς, *intellectualem naturam*, μονάδα, ἐνάδα, περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὡς Λόγου καὶ σοφίας τοῦ Θεοῦ, περὶ τοῦ Ἅγίου Πνεύματος, περὶ τῆς ἀρχικῆς προκοσμίου δημιουργίας πάντων πνευματικῶν κτισμάτων, περὶ τῆς πτώσεως αὐτῶν καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτῶν ἐν τῇ προτέρᾳ θέσει των.¹⁾ Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ πραγματεύεται περὶ τοῦ παρόντος κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ δημιουργημάτων, περὶ τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, τοῦ δικαίου καὶ ἀγαθοῦ, τοῦ διέποντος τὸν κόσμον, τοῦ πατρὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Λόγου, περὶ τῆς ἐπιφοίτησεως καὶ ἐπενεργείας τοῦ Ἅγίου Πνεύματος, περὶ τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς, περὶ τῆς ήθικῆς διαφορᾶς τῶν λογικῶν πλασμάτων, τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν διὰ τῆς θείας χρίσεως καὶ τῶν τιμωριῶν καὶ περὶ τῆς αἰωνίου μακαριότητος καὶ εὐδαιμονίας αὐτῶν.²⁾ Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ βιβλίῳ πραγματεύεται περὶ τοῦ αὐτεξουσίου καὶ τῆς ἐλευθέρας θελήσεως τῶν κτισμάτων, περὶ τοῦ ἀγῶνος αὐτῶν πρὸς τὰς πονηρὰς δυνάμεις, περὶ τῶν πειρασμῶν τοῦ ἀνθρώπου, περὶ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου καὶ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως πάντων τῶν πραγμάτων.³⁾ Ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ βιβλίῳ πραγματεύεται περὶ τῆς θεοπνευστίας τῆς Ἅγιας Γραφῆς καὶ τῆς ἔρμηνείας αὐτῆς.⁴⁾

¹⁾ Ὁριγένης *de Principiis* lib I. cap. I—VIII.

²⁾ Αὐτόθι lib. II. cap. I—XI.

³⁾ Αὐτόθι lib. III cap. I—VI.

⁴⁾ Αὐτόθι lib. IV.

Ός δογματικὸν δὲ σύγγραμμα τοῦ Ὡριγένους ἐνομίζετο καὶ τὸ σύγγραμμα, τὸ ἐπιγραφόμενον «φιλοσοφούμενα ἢ κατὰ πασῶν αἱρέσεων ἔλεγχος», οὗ μέχρι τοῦ ἔτους 1842 ἦτο γνωστὸν μόνον τὸ πρῶτον βιβλίον. Ός συγγράφεὺς τοιούτου συγγράμματος ἡδύνατο εὐκόλως νὰ θεωρῇται ὁ Ὡριγένης, διότι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ'. αἰώνος, καθ' ἃς πίπτει ἡ συγγραφὴ αὐτοῦ, ὁ ἔξοχώτατος ἀνήρ, ὁ ἐγκρατῆς τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων καὶ ὁ ἀναιρέτης τῶν χριστιανικῶν αἱρέσεων ἦτο Ὡριγένης ὁ Ἀλεξανδρεύς.¹⁾ Οτε δὲ τὸ ἔτος 1842 ἀνεκαλύφθησαν ἐν Ἑλλάδι ἕτερα ἐπτὰ βιβλία τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος συγγράμματος, ἥτοι τὸ τέταρτον, τὸ πέμπτον, τὸ ἔκτον, τὸ ἔβδομον, τὸ ὅγδοον, τὸ ἔννατον καὶ τὸ δέκατον, τὰ διποῖα πρῶτον ὁ Ἐμμανουὴλ Miller ἐξέδωκεν ἐν Oxford τὸ 1851 μετὰ τοῦ πρώτου ἥδη ἐκδεδομένου καὶ γνωστοῦ ὄντος βιβλίου, εἴτα δ' ἐδημοσίευσαν ἐν Γοτίγγη τὸ 1859 καλῶς ἐπεξεργασθέντες αὐτὰ ὁ Lud. Duncer καὶ F. Schneidewin,²⁾ τότε οἱ λόγιοι καὶ

¹⁾ Εὔσεβιος ἐκκλ. ιστορ. Σ'. 18.

²⁾ Τὸ σύγγραμμα «φιλοσοφούμενα ἢ κατὰ πασῶν αἱρέσεων ἔλεγχος» εἶναι πολυτιμώτατον καὶ χρησιμώτατον τὸ μὲν εἰς τὴν ιστορίαν τῶν χριστιανικῶν αἱρέσεων τοῦ Β'. αἰώνος τὸ δὲ εἰς τὴν ιστορίαν τῆς φιλοσοφίας. Ἐν αὐτῷ γίνεται λόγος περὶ Θαλοῦ, Ποθαγόρου, Ἐμπεδοκλέους, Ἡρακλείτου, Ἀναξιμάνδρου, Ἀναξιμένους, Ἀναξαγόρου, Ἀρχελάου, Παρυενίδου, Λευκίππου, Δημοκρίτου, Ξενοφάνους, Ἐκφάντου¹ Ἰππωνος, Σωκράτους, Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους, Στωϊκῶν, Ἐπικούρου, Ἀκαδημαϊκῶν, Βραχμάνων, Δρυϊδῶν καὶ Ἡσιόδου (βιβλ. Α'. κεφ. 1—26), Ἀστρολόγων, Ἀστρονόμων, Ἀριθμητικῶν, Μετωποσκοπικῶν, Μάγων, Αἰγυπτίων, Ἀστροθεοσόφων καὶ Ἐβδομαδικῶν (βιβλ. Δ'. κεφ. 1—51), περὶ τῶν χριστιανῶν αἱρετικῶν, Ναασσηνῶν, Περατικῶν, Σηθικῶν, Ἰουστίνου (οὐχὶ βεβαίως τοῦ φιλοσόφου καὶ χριστιανοῦ ὁρθοδόξου μάρτυρος) (βιβλ. Ε'. κεφ. 1—28), Σίμωνος Μάγου, Οὐαλεντίνου, Ἐπιφάνους, Πτολεμαίου, Μάρκου (βιβλ. Σ'. 1—55), Βασιλείδου, Σατορνείλου, Μαρκίωνος, Πρέπωνος, Καρποκράτους, Κηρίνθου, Ἐβιωναίων, Θεοδότου, Μελχισεδεκιστῶν, Ἀπελλοῦ

πεπαιδευμένοι τῆς Δύσεως ἐνέκυψαν εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ συγγραφέως καὶ πολλὰς διαφόρους ἔξήνεγκαν γνώμας περὶ αὐτοῦ, ὃν τινας ἡμεῖς ἐνταῦθα ἀναφέρομεν. Ὁ Freppel ἐπιχειρήσας ἐν τινι ἄρθρῳ νὰ υποστηρίξῃ τὴν καὶ ὑπὸ ἄλλων ἔξενεχθεῖσαν γνώμην, δτὶ συγγραφεὺς τοῦ συγγράμματος τούτου εἶναι ὁ Ἰππόλυτος, ὁ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως Portus (λιμένος) τῆς Ρώμης (Romanus Portus), ἐπολεμήθη ὑπὸ τοῦ Le Normant ἐν Παρισίοις, δστὶς ισχυρίσατο, δτὶ ὁ Ὁριγένης εἶναι ὁ συγγραφεὺς.¹⁾ Άλλα καὶ ἡ γνώμη τοῦ Le Normant ἐπολεμήθη, διότι ὁ συγγραφεὺς τοῦ συγγράμματος τούτου διαφέρει πολὺ τοῦ Ὁριγένους κατά τε τὸ μέθοδον καὶ τὰς σκέψεις καὶ κατὰ τοῦτο, δτὶ ἔχρημάτισεν ἀρχιερεύς, ἐν φῷ ὁ Ὁριγένης μόνον πρεσβύτερος.²⁾ Ἐπίσης ὁ Bunsen ἀναλαβὼν νὰ υποστηρίξῃ μετὰ πολλῆς θερμότητος τὴν αὐτὴν γνώμην τοῦ Freppel καὶ τῶν

(βιβλ. Ζ'. κεφ. 1—39), Δοκητῶν, Μονοίμου, Τατιανοῦ, Ἐρμογένους, Τεσσαρεσκαιδεκατιστῶν, Μοντανιστῶν, Ἐγκρατιτῶν (βιβλ. Η'. κεφ. 1—20), Νοητοῦ, Ἡρακλείτου, Καλλίστου, Ἐλκεσαίων, Ιουδαίων, Ἐσσαίων, Φαρισαίων, Σαδδουκχίων (βιβλ. Θ'. κεφ. 1—31). Ἐν δὲ τῷ I φ βιβλίῳ (κεφ. 1—34) γίνεται ἐν ἐπιτομῇ μνείᾳ πάντων τῶν φιλοσόφων, πασῶν τῶν αἱρέσεων καὶ ἐπὶ πᾶσι, τίς ὁ τῆς ἀληθείας λόγος. Διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ συγγράμματος τούτου διεγύθη κυρίως εἰς τὰς χριστιανικὰς αἱρέσεις τοῦ B'. αἰῶνος οὐ σμικρὸν φῶς, ἐν φῷ περὶ αὐτῶν ἐγνωρίζομεν κυρίως ἐκ τοῦ Εἰρηναίου, ἐπισκόπου Λουγδούνων, γράψαντος πέντε βιβλία κατὰ τῶν αἱρέσεων ἑλληνιστί. Τὸ πρωτότυπον τοῦ συγγράμματος τούτου ἀπωλέσθη καὶ σώζεται λατινικὴ μετάφρασις αὐτοῦ.

1) Le Normant ἐν τῷ Correspondant Paris 1853 τόμ. 3 σελ. 509—550.

2) Φιλοσοφούμενα βιβλ. A. σελ. 4 ἔλδ. Duncer et Schneidewin· «ῶν ἡμεῖς διάδοχοι τυγχάνοντες τῆς τε αὐτῆς χάριτος μετέχοντες ἀρχιερατείας τε καὶ διδασκαλίας».

ἄλλων¹⁾ ἡνάγκασε τὸν σοφὸν Döllinger ν' ἀνασκευάσῃ τὴν γνώμην ταύτην, δειχνύων ἴστορικῶς, ὅτι πρὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ'. αἰῶνος δὲ Romanus Portus οὔτε πόλις, οὔτε ἔδρα ἐπισκόπου ἦτο.²⁾ Ό δὲ Gieseler ἔξήνεγκεν ἐν τίνι πραγματείᾳ τὴν γνώμην, ὅτι συγγραφεὺς τῶν φιλοσοφουμένων εἴναι δὲ Ἰππόλυτος, δὲ ἀναφερόμενος ἐν τῷ ὅμνῳ τοῦ Ἰσπανοῦ ποιητοῦ Προυδεντίου (Prudentius) ἀκμάσκντος κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ'. καὶ ἀρχὰς τοῦ Ε'. αἰῶνος. Ἐπὶ τοῦ ὅμνου δὲ τούτου, ως καὶ ἐπὶ ιδίων του ὑποθέσεων καὶ εἰκασιῶν, στηριζόμενος ἴσχυρίσατο· 1) δτὶ δὲ Ἰππόλυτος προσεκολλήθη ἐν ἔτει 251 εἰς τὸ σχίσμα τῶν Νοουατιανῶν καὶ ἐπίσκοπος αὐτῶν ἐγένετο ἐν πόλει πλησίον τῆς Ῥώμης· 2) δτὶ μετὰ ταῦτα, ως ἀπόστολος τούτου τοῦ σχίσματος, ἐπορεύθη εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἐνθα ἔλαβε παρὰ τοῦ Διονυσίου ἐπισκόπου αὐτῆς, παραινετικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Νοουατιανούς, δπως τὸ σχίσμα καταπαύσῃ καὶ 3) δτὶ δὲ Ἰππόλυτος ἐπιστρέψων καταδικάζεται κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ Οὐαλεριανοῦ εἰς θάνατον, ἀλλ' ἐπιστρέψει εἰς τὴν ἐνότητα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ μετὰ ταῦτα ἀποθνήσκει, ἄγων τὸ 73ον ἔτος τῆς ἡλικίας του († 258), ως μάρτυς αὐτῆς, τῶν ποδῶν αὐτοῦ δεθέντων εἰς ἔζευγμένους ἀγρίους ἵππους καὶ τῶν μελῶν αὐτοῦ καταχερματισθέντων καὶ ὑπὸ διαφόρων χριστιανῶν συλλεχθέντων.³⁾

1) Ὁ Bunsen ἐν τῷ γάριν τῶν "Ἀγγλων δημοσιευθέντι συγγράμματι τοῦ «Hippolytus and his age» 4 τόμ.. London 1852. 1856. Μετεφράσθη δὲ καὶ γερμανιστί.

2) J. Döllinger «Hippolytus et Kallistus» σελ. 77. Regensburg 1853.

3) Ἡ πραγματεία τοῦ Cieseler «über Hippolytus, die ersten Monarchianer und die Römische Kirche in der ersten Hälfte des dritten Jahrhunderts» ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ περιοδικῷ Theologische Studien und Kritiken ἔτος 1853 . 4 Heft σελ. 759—787.

Τὴν δὲ γνώμην τοῦ Gieseler ἀναιρῶν ὁ πολὺς Döllinger ἐποιήσατο αὐτῷ τὰς ἀκολούθους παρατηρήσεις, ὡν τινας ἡμεῖς ἐν συνόψει ἀναφέρομεν· 1) Ἡ ιστορικὴ ἀξιοπιστία καὶ ἀκρίβεια τοῦ Ἰσπανοῦ ποιητοῦ Προυδεντίου, γράφοντος περὶ μαρτύρων μὴ Ἰσπανῶν, δὲν εἶναι πολὺ μεγάλη· διότι ποιούμενος χρῆσιν μεγάλης ποιητικῆς ἀδείας ἔχλαμβάνει τὰ μυθώδη, ὡς ἀληθῆ ιστορικὰ γεγονότα· 2) οὐδεὶς τῶν γραψάντων κατὰ τῶν Νοουατιανῶν μνημονεύει τοῦ δύναμας τοῦ Ἰππολύτου· 3) οὐδέποτε αὐτοὶ οἱ Νοουατιανοὶ ἔχαγγήθησαν, δτι τοιοῦτος τις διάσημος ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ κατετάσσετο ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ίδρυτῶν τοῦ σχίσματός των· 4) ἡ μαρτυρία τοῦ Φωτίου, καθ' ἓν δὲν δύναται νὰ κατανοηθῇ.¹⁾ Ἐὰν δεχθῶμεν, λέγει ὁ Döllinger, δτι ὁ Ἰππόλυτος, ἄγων τὸ 27ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἤκροάσατο τῶν ὅμιλιων του Εἰρηναίου περὶ τὸ ἔτος 195 μ. Χρ. κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Φωτίου, τότε ὁ Gieseler, δὲρισας τὸ 258 ὡς ἔτος τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τοῦ Ἰππολύτου, θέλει παραδεχθῆ, δτι ὁ ἐκκλησιαστικὸς οὗτος ἀνὴρ διέτρεχε τὸ 90ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, δτε ύπεστη τὸν μαρτυρικὸν θάνατον, δπερ κατὰ τὸν Döllinger εἶναι ἀπίστευτον νὰ μαρτυρήσῃ ἐν τοιαύτῃ γεροντικῇ ἡλικίᾳ ὁ Ἰππόλυτος μὲ τοιοῦτον εἶδος μαρτυρικοῦ θανάτου, μοναδικὸν καὶ ὅλως ξένον τῶν νόμων καὶ τῶν γῆθων τῶν Ρωμαίων· καὶ 5) ἀκατανόητος δ συλλογισμὸς τοῦ Gieseler, δτι, ἐπειδὴ οἱ Νοουατιανοὶ ἔπειρπον ἀποστόλους εἰς διαφόρους Ἐκκλησίας, ἔπειρψαν καὶ τὸν Ἰππόλυτον, ἀνδρα κάτοχον τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ θεολογικῆς γνώσεως, εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἐνθα ἐνεχειρίσθη αὐτῷ ἡ παραινετικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Διονυσίου, ἐπισκόπου αὐτῆς, πρὸς τοὺς Νοουατιανούς.

'Ἄφ' οὖ δὲ ὁ Döllinger ἐποιήσατο τὰς παρατηρήσεις ταύτας

¹⁾ Φωτιος κώδ. 121.

τῷ Bunsen, Gieseler καὶ ὄλλοις ἔξήνεγκε διὰ πολλῶν ἐν τῷ συγγράμματί του «Hippolytus und Kallistus» τὴν γνώμην του περὶ τοῦ συγγραφέως τῶν φιλοσοφουμένων. Κατ' αὐτὸν ὁ Ἰππόλυτος εἶναι ὁ συγγραφεὺς αὐτῶν, γεννηθεὶς μετὰ τὰ μέσα του Β'. αἰώνος καὶ ἀκροασάμενος τῶν ὅμιλιῶν του Εἰρηναίου, ως ἀναφέρει ἡ μαρτυρία του Φωτίου. Ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης, ἔχλεχθεὶς ὑπὸ τῆς αὐστηρᾶς ἔχείνης μερίδος ἐν Ῥώμῃ, ἵτις ἐπολέμει τὸν Κάλλιστον, ἐπίσκοπον αὐτῆς, ὅστις ἐπιεικῶς ἐφέρετο πρὸς τοὺς ἀμαρτάνοντας καὶ συνεχώρει αὐτούς, ως καταφαίνεται ἐκ τοῦ περιεχομένου τῶν φιλοσοφουμένων. Ὁ Ἰππόλυτος ἥτο πολέμιος τοῦ Καλλίστου, ως βραδύτερον ὁ Νοουατιανὸς ἥτο ἀντίπαλος τοῦ Κορνηλίου, ἐπίσκοπου Ῥώμης.¹⁾ Φρονεῖ δὲ ὁ Döllinger, ὅτι ὁ Ὡριγένης ἐπιβὰς τῆς Ῥώμης ἐπὶ τοῦ αὐτοχράτορος Καρακάλλα Ἀντωνίνου ἐγνώρισε τὸν διάσημον ἐκκλησιαστικὸν ἄνδρα καὶ ἐπεχρότησε τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ κατὰ τοῦ Καλλίστου, ως δύναται νὰ ἔξαχθῇ ἐκ τῶν ἀκολούθων λόγων αὐτοῦ· «Οὐκ οἶδ᾽ ὅπως τινες ἔχουτοις, λέγει ὁ Ὡριγένης, ἐπιτρέψαντες τὰ ὑπὲρ τὴν ιερατικὴν ἀξίαν, τάχα μηδὲ ἀκριβοῦντες τὴν ιερατικὴν ἐπιστήμην, αὐχοῦσιν ως δυνάμενοι καὶ εἰδωλολατρείας συγχωρεῖν, μοιχείας τε καὶ πορνείας ἀφιέναι, ως διὰ τῆς εὐχῆς αὐτῶν περὶ τῶν ταῦτα τετολμηχότων λυομένης καὶ τῆς πρὸς θάνατον ἀμαρτίας».²⁾ Ενεκα δὲ τῆς γνωριμίας καὶ σχέσεως τῶν δύο τούτων ἐπισημοτάτων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς των καὶ ἔνεκα τῶν συγχρόνων αὐτοῖς ἀναφερομένων ἐν τῷ συγγράμματι τῶν φιλοσοφουμένων ιστορικῶν γεγονότων συνεπέραντάν τινες, ὅτι συγγραφεὺς αὐτῶν εἶναι ὁ Ὡριγένης. Σήμερον δὲ οἱ πλεῖστοι τῶν λογίων καὶ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν τῆς Δύσεως, οἵτινες ἔνέχουσαν εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ συγγραφέως, ἐχηρύχθησαν διὰ τοὺς προεκτεθέντας λέγους καὶ δι'

¹⁾ Döllinger αὐτόθι σελ. 54, 55, 100, 101, 102, 275 — 310.

²⁾ Ὡριγένης περὶ εὐχῆς κεφ. 28.

ἄλλους πολλοὺς ὑπὲρ τοῦ Ἰππολύτου, ως συγγραφέως τῶν φιλόσοφου μένων ἢ τοῦ κατὰ πασῶν αἱρέσεων ἐλέγχου.

Γ'.

ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ

Τὸ σπουδαιότατὸν ἀπολογητικὸν σύγγραμμα τοῦ Ὁριγένους εἶναι τὸ τῇ προτροπῇ τοῦ πιστοτάτου φίλου του Ἀμβροσίου συνταχθὲν κατὰ τοῦ Κέλσου.¹⁾ Ὁ Κέλσος ἡτο σφοδρότατος ἔχθρὸς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἐπικούρειος φιλόσοφος, ως καταφαίνεται ἐκ τινῶν ἀπολεσθέντων συγγραμμάτων του, ἀλλὰ πλατωνικὸς καθ' ὑπόχρισιν, ως δηλοῦται ἐκ τοῦ συγγράμματός του «Λόγος ἀληθής»²⁾ τὸ δποῖον συνέγραψε κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ἀνεσκεύασεν δὲ Ὁριγένης ἐν δώδεκα βιβλίοις, τὰ δποῖα διεσώθησαν εἰς ἡμᾶς. Ὁ Κέλσος ὑπεκρίνετο τὸν πλατωνικὸν φιλόσοφον, διότι μόνον ως τοιοῦτος ἦδύνατο νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν θρήσκων ἐθνικῶν καὶ νὰ ἐρεθίσῃ αὐτοὺς κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐν φ., ως ἐπικούρειος, ἥθελεν ἀφεύκτως ἀποτύχει τοῦ ποθουμένου σκοποῦ του. Ὁ Ὁριγένης γνωρίζει δύο Κέλσους, ὃν δὲ εἰς ἔζη ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Νέρωνος, δ δὲ ἕτερος ἐπὶ τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ φαίνεται, δτι ἔχει ὑπὸ ὅψει τὸν τελευταῖον Κέλσον, δστις, εἶχε γνῶσιν τῶν γνωστικῶν αἱρέσεων καὶ μάλιστα τῶν Μαρκιωνι-

2) Ὁριγένης κατὰ Κέλσου βιβλ. Γ'. 1.

3) Αὐτόθι βιβλ. Α'. 8. «εὔρισκεται μὲν γὰρ (ὁ Κέλσος) ἐξ ἄλλων συγγραμμάτων ἐπικούρειος ὃν ἐνταῦθα δὲ (=ἐν τῷ συγγράμματί του Λόγος ἀληθής), διὰ τὸ δοκεῖν εὐλογώτερον κατηγορεῖν τοῦ λόγου, μὴ ὁμολογῶν τὰ Ἐπικούρου· καὶ ἀλλαχοῦ βιβλ. Δ'. «Σοὶ δέ, μὴ πάνυ ἐμφαίνοντι διὰ τοῦ συγγράμματος τὸν ἐπικούρειον, ἀλλὰ προσποιούμενῳ πρόνοιαν εἰδέναι. . . . » «καὶ γὰρ ἐν πολλοῖς πλατωνίζειν θέλει».

στῶν.¹⁾ Ταῦτα δὲ τὰ ὀλίγα γινώσκομεν ἐκ τοῦ διασωθέντος εἰς
ἡμᾶς ἀπολογητικοῦ συγγράμματος τοῦ Ὁριγένους περὶ τοῦ Κέλ-
σου, οὗ τὸ σύγγραμμα ἀπωλέσθη καὶ μόνον τεμάχια ἐσώθησαν ἐν
τῷ ἀπολογητικῷ συγγράμματι τοῦ Ὁριγένους, ἐξ οὗ καὶ ἡμεῖς
ἀριστερά ἐν συνόψει τὰς κατηγορίας, ἃς ἔκεινος ἔξετόξευσε κατὰ
τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

Ο Ὁριγένης ἀναφέρει τὰς πηγάς, ἐξ ὧν ὁ Κέλσος ἤντλησε
τὰς κατηγορίας κατὰ τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ, λέγων
«εἴτ' ἐκ παραχουσμάτων εἴτε καὶ ἐξ ἀναγνωσμάτων, εἴτε ἐκ διη-
γημάτων Πουδαίκῶν».²⁾ Ο Κέλσος λοιπὸν ἀντλῶν ἐξ αὐτῶν τὰς
κατηγορίας χλευάζει τὴν πρὸς ἄλλήλους ἀγάπην τῶν χριστια-
νῶν, προσβάλλει τὴν διδασκαλίαν τοῦ χριστιανισμοῦ,³⁾ ὡς ἔχουσαν
τὴν ἀρχὴν καὶ καταγωγὴν τῆς ἐκ βαρβάρων⁴⁾, καλεῖ τὸν Ἰησοῦν
Χριστὸν γόητα καὶ ἀπατεῶνα⁵⁾ καὶ λέγει, ὅτι πένης ὧν ὑπηρέτει
ἐπὶ μισθῷ ἐν Αἰγύπτῳ, ἔνθα ἔξεμαθε τὰς μαγικὰς τέχνας καὶ ἔξε-
τέλει τὰς θαυματουργικὰς δυνάμεις, δι' ἃς ἀνηγόρευσεν ἑαυτὸν
Θεόν.⁶⁾ Ομιλεῖ περὶ τῆς μητρὸς τοῦ Ἰησοῦ, ως κοινῆς γυναικός,

¹⁾ Αὐτόθι βιβλ. Α'. 8 «Δύο δὲ παρειλήφαμεν Κέλσους γεγονέντοι
ἐπικουρείους, τὸν μὲν πρότερον κατὰ Νέρωνα· τοῦτον δέ, κατὰ Ἀδρια-
νὸν καὶ κατωτέρω». ὅτι δὲ ὁ Κέλσος ἦν καὶ κατωτέρω τοῦ Ἀδριανοῦ,
ἥτοι μεταγενεστέρως, λέγει ὁ Ὁριγένης ἐν βιβλίῳ Ε'. «Ἐμνήσθη δ' ὁ
Κέλσος καὶ Μαρκιωνιστῶν, προϊσταμένων Μαρκίωνα».

²⁾ Αὐτόθι βιβλ. Β'. 10.

³⁾ Αὐτόθι βιβλ. Α'. 1.

⁴⁾ Αὐτόθι βιβλ. Α'. 2.

⁵⁾ Αὐτόθι βιβλ. Α'. 6.

⁶⁾ Αὐτόθι βιβλ. Α'. 28. «ὅτι οὗτος διὰ πενίαν εἰς Αἴγυπτον μι-
σθαρνήσας κάκει δυνάμεων τινων πειραθείσ, ἐφ' αἷς Αἴγυπτιοι σεμνύνον-
ται, ἐπανῆλθεν, ἐν ταῖς δυνάμεσι μέγα φρονῶν καὶ δι' αὐτὰς θεὸν αύ-
τὸν ἀνηγόρευσεν».

ἥτις, ἐλεγχθεῖσα, ως μεμοιχευμένη καὶ ἔξωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ μνηστευσαμένου αὐτὴν τέκτονος Ἰωσήφ, ἐπλανήθη κακὴ κακῶς καὶ ἀτίμως καὶ ἐγέννησε τὸν Ἰησοῦν¹). Κατηγορεῖ «τῆς ἐπιπτάσης τῷ Σωτῆρι βαπτιζομένῳ παρὰ τοῦ Ἰωάννου περιστερᾶς», ως πλάσματος καὶ μύθου²). Θεωρεῖ τοὺς ἀποστόλους, ως ἐπιρρήτους ἀνθρώπους, ἔξωλεστάτους τελώνας καὶ πονηροτάτους ναύτας³). Κατακρίνει τοὺς χριστιανοὺς «μηδὲ βουλομένους διδόναι τῇ λαμβάνειν λόγον περὶ ᾧν πιστεύουσι» καὶ λέγοντας «κακὸν τῇ ἐν τῷ βίῳ σοφίᾳ, ἀγαθὸν δὲ ἡμωρίᾳ»⁴). Διακηρύττει, ὅτι χριστιανοὶ γίνονται οἱ ἐριουργοὶ, οἱ σκυτοτόμοι, οἱ γναφεῖς, οἱ ἀπαιδευτότοι καὶ ἀγροικότατοι τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες εἰσάγουσι καὶ κηρύττουσι τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν εἰς γυναικας καὶ πατέρας καὶ οἵτινες θέλουσι νὰ πείθωσι μόνους τοὺς ἡλιθίους, τοὺς ἀγεννεῖς, τοὺς ἀναισθήτους, τὰ ἀνδράποδα, τὰ γύναια καὶ τὰ παιδάρια⁵). Λέγει, ὅτι χριστιανοὶ εἶναι δειλὸν καὶ φιλοσώματον γένος, οἵτινες δύνανται νὰ κατανοήσωσι μόνον τὰ αἰσθητὰ καὶ διὰ τοῦτο διδάσκει αὐτούς, ήνα κλείσωσι τὰς αἰσθήσεις των καὶ θεωρήσωσι τὸν θεὸν διὰ τοῦ ὄφθαλμοῦ τοῦ πνεύματος⁶). Νομίζει, ὅτι ταπεινὸς κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἔννοιαν εἶναι ἐκεῖνος, δστις γονυπετεῖ πάντοτε, κυλίεται

1) Αὐτόθι βιβλ. Α'. 28.

2) Αὐτόθι βιβλ. Α'. 40.

3) Αὐτόθι βιβλ. Α'. 62.

4) Αὐτόθι βιβλ. Α'. 9.

5) Αὐτόθι βιβλ. Γ'. 55. «Ορῶμεν δὴ καὶ κατὰ τὰς ἴδιας οἰκίας ἐριουργοὺς καὶ σκυτοτόμους καὶ γναφεῖς τοὺς ἀπαιδευτοτάτους. ἐναντίον μὲν τῶν πρεσβυτέρων καὶ φρονιμωτέρων δεσποτῶν οὐδὲν φθέγγεσθαι τολμῶντας, ἐπειδὸν δὲ τῶν παιδῶν ἴδια λάθωνται καὶ γυναικῶν τινων σὺν αὐτοῖς ἀνοήτων θαυμάσια τινα διεξιόντας» καὶ ἐν βιβλίῳ Γ'. 44. «Δῆλοι εἰσιν, ὅτι μόνους τοὺς ἡλιθίους καὶ ἀγεννεῖς καὶ ἀναισθήτους καὶ ἀνδράποδα καὶ γύναια καὶ παιδάρια πειθῶν ἐθέλουσι τε καὶ δύνανται».

6) Αὐτόθι βιβλ. Ζ'. 36.

κατὰ γῆς, ἐνδύεται ἄθλια καὶ ρυπαρὰ ἐνδύματα καὶ ἐπιχέει σποδὸν εἰς τὴν κεφαλήν του.¹⁾ Πάσας λοιπὸν ταύτας τὰς κατηγορίας, ὃς δὲ ἔθνικὸς φιλόσοφος Κέλσος ἔξετόξευσε κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς, δὲ πολὺς Ὁριγένης ἀνεσκεύασεν ἐν τῷ μνημονευθέντι συγγράμματί του.

Αλλὰ ζητεῖται νῦν νὰ ἔξετασθῇ, ἢν οὗτος δὲ Κέλσος εἴναι ὁ αὐτός, εἰς δὲν ὅτι εἰρων Λουκιανὸς ἀφιεροῖ τὸ σύγγραμμά του «Ἀλέξανδρος ἡ ψευδομάντις», ἐνῷ περιγράφει τὰς ἐπινοίας, τὰ τολμήματα καὶ τὰς μαγγανείας τοῦ γόητος Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀβωνοτειχίτου²⁾. Ἐκ τοῦ περιεχομένου δὲ τούτου τοῦ συγγράμματος τοῦ Λουκιανοῦ μανθάνομεν, δτι οὗτος δὲ Κέλσος συνέγραψε κάλλιστα ἄμα καὶ ὠφελιμώτατα συγγράμματα κατὰ μάγων. Ἰδοὺ δὲ τί γράφει δὲ Λουκιανὸς περὶ τούτου· «καὶ μάλιστα σοῦ (ὦ Κέλσε), ἐν οἷς κατὰ μάγων συνέγραψας καλλίστοις τε ἄμα καὶ ὠφελιμωτάτοις συγγράμμασι καὶ δυναμένοις σωφρονίζειν τοὺς ἐντυγχάνοντας»³⁾. Τοιαῦτα δὲ συγγράμματα τοῦ Κέλσου κατὰ μαγείας γινώσκει καὶ δὲ Ὁριγένης, εἰ καὶ ἀμφιβάλλει, ἢν οὗτος δὲ Κέλσος εἴναι δὲ ὑπ' αὐτοῦ πολεμούμενος καὶ ἀνασκευαζόμενος Κέλσος⁴⁾. Αλλὰ φαίνεται δτι εἴναι δὲ αὐτός· 1) διότι, ὡς δὲ ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ ἀναφερόμενος Κέλσος ἡτο ἔχθρὸς τῆς μαγείας,

1) Αὐτόθι βιβλ. Σ'. 15.

2) Ὁ Λουκιανὸς ἀφερῶν εἰς τὸν Κέλσον τὸ σύγγραμμά του «Ἀλέξανδρος ἡ ψευδομάντις» λέγει ταῦτα· «Σὺ μὲν ἵσως, ὦ φίλτατε Κέλσε, μικρὸν τι τοῦτο καὶ φαῦλον οἶει τὸ πρόσταγμα, προστάττειν τὸν Ἀλέξανδρον σοι τοῦ Ἀβενωτειχίτου τοῦ γόητος βίον καὶ ἐπινοίας αὐτοῦ καὶ τολμήματα καὶ μαγγανείας εἰς βιβλίον ἐγγράψαντα πέμψαι» κεφ. 1.

3) Αὐτόθι κεφ. 21.

4) Ὁριγένης κατὰ Κέλσου βιβλ. Α'. «όρᾳς ὡς διὰ τούτων οἵονει παραδέχεται μαγείαν εἶναι, οὐκ οἶδα εἰ δὲ αὐτὸς ὡν τῷ γράψαντι κατὰ μαγείας βιβλία πλείονα».

καθ' ἡς μάλιστα καὶ συγγράμματα ἔγραψεν, οὕτω καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Ὁριγένους πολεμούμενος καὶ ἀνασκευαζόμενος Κέλσος ἦτο πολέμιος τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, καθ' ἡς, ὡς μαγείας, συνέγραψε τὸ σύγγραμμά του «Λόγος ἀληθής», ἐνῷ περιγράφει τὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς, ὡς γόητα καὶ ἀπατεῶνα. Ὁ τρόπος λοιπὸν τοῦ σκέπτεσθαι ἐν τῷ συγγράμματι «Λόγος ἀληθής» προδίδει τὸν συγγραφέα αὐτοῦ ὅντα τὸν αὐτὸν τῷ συγγραφεῖ κατὰ τῶν μάγων· 2) ὁ Ὁριγένης γράφων κατὰ Κέλσου λέγει· «δύο δὲ παρειλήφαμεν Κέλσους γεγονέναι ἐπικουρείους, τὸν μὲν πρότερον, κατὰ Νέρωνα· τοῦτον δέ, κατὰ Ἀδριανὸν καὶ κατωτέρω»¹⁾. Φαίνεται δὲ δτὶς ὁ Ὁριγένης εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸν δεύτερον Κέλσον, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν²⁾, δν καὶ δ Λουκιανὸς ὑπονοεῖ· διότι εἰναι ἀδύνατον νὰ ὑποθέσωμεν, δτὶς δ Λουκιανὸς εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸν ἀκμάσαντα ἐπὶ τοῦ Νέρωνος Κέλσου, ἀφ' οὗ δ ἐθνικὸς οὕτος συγγραφεὺς ἤχμασε κατὰ τὸν Βον αἰῶνα· 3) αὐτὸς δ ἀρχαῖος σχολιαστὴς τοῦ Λουκιανοῦ παραδέχεται, δτὶς δ ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ ἀναφερόμενος Κέλσος εἶναι δαύτὸς τῷ ἔχθρῳ καὶ πολεμίῳ τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἰδοὺ δὲ τὶ λέγει οὕτος δ σχολιαστὴς. «Οὗτός ἐστι Κέλσος, δ τὴν καθ' ἡμῶν μακρὰν φλυαρίαν ἐν δκτῷ γράψας βιβλίοις, φ πρὸς ισάριθμον ἀντεξαγόμενος πρόθεσιν, δ σπουδαιότατος ἀντεῖπεν Ὁριγένης, μεστοὺς ἀπάσης σοφίας καὶ εὔσεβείας ἔξεφηνάμενος λόγους, καὶ λῃρον ἀποφήγνας τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ σπούδασμα».

¹⁾ Αὐτόθι βιβλ. Α'. 8.

²⁾ Ὁρα ἀνωτέρω σελ. 255.

(“Ἐπεται τὸ τέλος”).